

MARCIN DZIEDZIC

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

Katedra Turystyki

ORCID [0000-0002-1370-1936](https://orcid.org/0000-0002-1370-1936)

Jacek Strzałkowski, *Daguerreotypisten und Wanderfotografen vom Rhein bis Wladiwostok 1839–1865*, Frankfurt am Main: Wydawnictwo annezob, 2019, ss. 166.

Jacek Strzałkowski jest autorem kilku prac poświęconych dziejom fotografii¹, posiada zatem pewne doświadczenie w tej dziedzinie.

Recenzowana publikacja składa się z krótkiego *Wstępu* (s. 5–7) oraz biografii – jak pisze sam Autor – około 4032 dagerotypistów i fotografów, którzy działalność zawodową rozpoczęli do roku 1865, czyli we wczesnym okresie dziejów fotografii. Większość autorów za datę jego zakończenia przyjmuje rok 1860, ale niektórzy badacze – z różnych względów – preferują inne cezury. Wbrew tytułowi praca zawiera biografie nie tylko wędrownych fotografów, czyli takich, którzy zmieniali miejsce pobytu w poszukiwaniu klientów, ale także osób prowadzących stałe atelier. Autor pisze we wstępie o wędrownym trybie życia dagerotypistów i wczesnych fotografów oraz podaje, ile atelier fotograficznych działało, głównie w większych miastach Niemiec. Czytelnik nie może się za to niczego dowiedzieć o zasięgu terytorialnym pracy. Z analizy treści książki wynika, że Strzałkowski potraktował temat szeroko i wykroczył poza ramy zawarte w tytule. Są tu fotografowie z terenów dzisiejszej Belgii (położonej na lewym brzegu Renu), Niemiec, Włoch, Serbii, Węgier, Czech, Słowacji, Austrii, Szwajcarii, Skandynawii, Polski

¹ Jacek Strzałkowski, *Zakłady fotograficzne na Śląsku 1843–1914*, Łódź 1999; *idem*, *Fotografen in Berlin 1839–1914*, Łódź 2003; *idem*, *Erste Zeitungsinserate von Fotoateliers aus Schlesien 1839–1865*, Łódź 2006; *idem*, *Historia fotografii w Łodzi do 1944 roku*, Łódź 2010.

i Rosji. Przy tak rozległym obszarze szczegółowe opracowanie i opisanie tematu przekraczało możliwości jednej osoby.

Typowy biogram zawarty w opisywanym słowniku zawiera nazwisko, imię lub jego inicjał oraz wykaz miejscowości wraz z datami pobytu i adresami, pod którymi dany fotograf działał. Informacje o dacie narodzin i śmierci pojawiają się rzadko, ponieważ w przypadku osób zmieniających miejsce pobytu niezwykle trudno jest je ustalić. Część z fotografów porzuciła też zawód, co dodatkowo komplikuje poszukiwania. Strzałkowski nie odwołuje się zresztą do materiałów archiwalnych. Oparł swoje ustalenia na księgach adresowych poszczególnych miast i publikacjach książkowych na temat fotografii. Cytowane są zaledwie dwa artykuły odnoszące się do dziejów niemieckiej fotografii², co wskazuje na powierzchowność kwerendy. W bibliografii pominięto też niektóre ważne monografie, w tym prace poświęcone dagerotypii w Berlinie³ i wczesnej fotografii w Meklemburgii⁴ – pozycje wcale nie nowe.

Skutki niepełnej i powierzchownej kwerendy przedmiotu można prześledzić na przykładzie śląskich fotografów, których w książce omówiono około 243 (s. 5). Biogramy Eduarda Scholza z Bolesławca i Paula Voelkela z Nysy można było rozbudować na podstawie poświęconych im artykułów⁵. Fotograf R. Voelkel nie był bratem Paula. Praca zawiera błędne daty życia jednego z ważniejszych wczesnych fotografów wrocławskich Marcusa Lobethala⁶. Ogłaszający się w 1858 r. w Strzelinie August Thiel nie jest identyczny z fotografem Thielem, który otworzył cztery lata później atelier w Szprotawie. Ten drugi miał na imię Heinrich Gustav.

² Pominięto m.in.: Andreas Gaidt, *Die Anfänge der Fotografie in Paderborn*, „Westfälische Zeitschrift“ 1999, s. 319–361; Hagen Schulz, *Das photographische Gewerbe in Bautzen von den Anfängen der Photographie bis 1945*, „Jahresschrift. Stadtmuseum Bautzen – Regionalmuseum der sächsischen Oberlausitz“, 6 (2000), s. 7–63.

³ Wilhelm Dost, *Die Daguerreotypie in Berlin 1839–1860*, Berlin 1922.

⁴ Sandra Schwede, *Mit Licht und Tücke. Die Frühzeit der Photographie im Großherzogtum Mecklenburg-Schwerin (1839–1880)*, Marburg 2006.

⁵ Zygmunt Wielowiejski, *Z Bolesławca do Görlitz – historia fotograficznej rodziny Scholzów*, „Dagerotyp”, 23 (2014), s. 5–30; Marcin Dziedzic, Waldemar Zieliński, *Firma fotograficzna „E. Voelkel” z Nysy*, „Dagerotyp”, nr 24 (2015), s. 5–28.

⁶ Prawidłowe dane zostały opublikowane w: Marcin Dziedzic, *Wiarygodność informacji biograficznych zawartych w różnych typach źródeł na przykładzie ksiąg parafialnych, ksiąg urzędów stanu cywilnego oraz dokumentów Biura Informacyjnego W. Schimmelpfeng*, [w:] *Historia – Pamięć – Tożsamość w edukacji historycznej*, t. 4: *Archiwum jako „strażnik pamięci”*. *Studia historyczno-archiwalne*, red. Bożena Popiołek, Agnieszka Chłosta-Sikorska, Agnieszka Słaby, Kraków 2016, s. 192–193; Marcin Dziedzic, Waldemar Zieliński, *Leksykon fotografów ziemi kłodzkiej 1839–1945*, Bystrzyca Kłodzka–Wrocław 2018, s. 68–69.

Prawdą jest natomiast wyrażone przez Autora przypuszczenie, że obchodzący w 1932 r. złoty jubileusz pracy zawodowej Max Thiel był synem Heinricha Gustava. Pracujący w Jeleniej Górze Otto van Bosch urodził się zdaniem Autora w 1830 r. w Harlemie, a zmarł 1 I 1895 r. w Wiesbaden. W konfrontacji z aktem zgonu tylko ta druga data okazuje się poprawna. Otto van Bosch urodził się natomiast w Poczdamie, a umierając miał 59 lat⁷. Fotograf Arlt zdaniem Strzałkowskiego prowadził zakład w Szczawnie-Zdroju przed 1870 r. Chodzi niewątpliwie o Heinricha Arlta, który jednak przeniósł się do uzdrowiska później. Księgi adresowe wzmiankują go jako mieszkańca Görlitz do 1880 r.⁸ W kolejnej księdze wydanej dwa lata później już nie występuje. Moritz Ackermann nie mógł pracować w Görlitz do ok. 1900 r., bo zmarł już w 1889 r.⁹ Dziwi nadto pominięcie wczesnych fotografów, których ogłoszenia Autor opublikował w swej wcześniejszej publikacji, np. Gustava Scholza, Alberta T. Vogla czy Augusta Leisnera¹⁰.

Recenzowane wydawnictwo będzie z pewnością chętnie wykorzystywane jako łatwo dostępne źródło informacji o wczesnych fotografiach. Dobrze jednak, by użytkownicy tego opracowania zdawali sobie sprawę z jego znacznych niedostatków.

⁷ Akt zgonu dostępny na www.ancestry.com (dostęp: 6 XI 2020).

⁸ *Wohnungs-Anzeiger und Adreß-Buch der Stadt Görlitz 1880*, s. 3.

⁹ Ratsarchiv Görlitz, Sterbebuch Görlitz 1889, nr 333.

¹⁰ Jacek Strzałkowski, *Erste Zeitungsinserate von Fotoateliers aus Schlesien 1839–1865*, Łódź 2006.